

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Väst, arresten Strömstad, den 31 augusti 2016

Inspektionens genomförande

På uppdrag av justitieombudsmannen Cecilia Renfors genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med föredraganden Ellen Ringqvist (protokollförrare), den 31 augusti 2016 en förannmäld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Väst, arresten Strömstad.

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av stationsbefälet Johan Hilding, ansvarig för verksamheten på polisstationen. Arrestlokalerna förevisades och samtal fördes med flera ur personalen. En översiktlig granskning gjordes av omhändertagande- och arrestantblad, tillsynsblad, och säkerhetsbedömningsblanketter. Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med Johan Hilding.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan enligt det fakultativa protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Opcat-verksamheten). Denna verksamhet hade under 2016 ett fokus på information om rättigheter till frihetsberövade.

Uttalande av JO Renfors med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av JO Cecilia Renfors.

lakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Organisation

Arresten Strömstad tillhör polisområde Fyrbodalen, lokalpolisområde Västra Fyrbodalen. I lokalpolisområdet finns arrester även i Uddevalla och Lysekil. Arresten Strömstad har fem anhållnings- och fyra tillnyktringsceller, och den är öppen dagtid måndagar till fredagar.

År 2015 togs 38 gripna och anhållna in i arresten, och 204 personer togs in med stöd av lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB).

Personer som är omhändertagna med stöd av lagen om vård av missbrukare i vissa fall, eller med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, tas inte in i arresten. Detsamma gäller personer där det finns ett beslut om förvarstagande enligt utlänningslagen. Det är ovanligt att någon person förvaras i arresten för tullens räkning.

Det finns inte någon tillnyktringsenhet, eller någon annan slutenvårdsenhet som är öppen dygnet runt i Strömstad. Detta förhållande och arrestens begränsade öppettider medför att berusningsgraden hos de personer som blir LOB-omhändertagna i Strömstad är betydligt högre än i t.ex. Göteborg. Polisen försöker i möjligaste mån få tag på någon anhörig eller annan person som kan ta hand om den omhändertagne. Om det gäller underåriga kontaktar man vårdnadshavare.

Vid inspektionen fanns det inte någon person intagen i arresten.

Celler, materiella förhållanden m.m.

Arrestintaget har inte något anslutande garage. De personer som förs till arresten får gå ca 15 meter från polisbilen till ingången, vilket enligt stationsbefälet innebär att de är fullt synliga för de boende i grannfastigheterna.

Arrestintaget är kameraövervakat och har en väggfast bänk. Alla celler ligger i samma korridor. Fyra av de fem anhållningscellerna är standardutrustade, och en av dessa har egen toalett (av porslin). I den femte anhållningscellen finns det inte något bord. Tre av tillnyktringscellerna är försedda med en väggfast brits, och i den fjärde tillnyktringscellen finns en madrass på golvet. Cellernas fönster vetter mot polisens parkering och persiennerna är alltid nedvinklade. När intagna förvaras i cellerna är ljuset alltid tänt så att personalen vid tillsyn ska kunna se dem.

I korridoren finns två utrymmen med porslinstoalett och dusch.

Dubbelbeläggning

Dubbelbeläggning förekommer, särskilt på skärtorsdagen, samt under midsommarhelgen och Grebbestad-karnevalen. Två till tre personer kan då placeras i varje cell och det finns en arrestansvarig och en eller två arrestvakter i tjänst. Stationsbefälet underströk att han är emot att placera fler än en person i varje cell och att han därför själv inte tjänstgör som arrestansvarig vid sådana tillfällen. Han har påtalat för sina chefer att det skulle vara säkrare att använda busscontainrar.

Utomhusvistelse

Arresten har inte någon rastgård. Det finns ett rökrum med ett angränsande galler- och nätinhängnat utrymme på ca tre kvadratmeter utomhus där de intagna får röka.

Arrestlokalerna var rena men cellerna var mycket slitna och saknade dagsljus.

Bemanning och kompetens

Ett stationsbefäl är i tjänst under kontorstid (dagtid måndagar till fredagar). Under fredagar och lördagar finns det ett befäl i tjänst kl. 21–03. Arresten måste vara bemannad med minst två personer när det finns intagna i arresten.

Arresten bemannas av väktare från bevakningsföretaget Avarn enligt ett avtal med Polismyndigheten, polisregion Väst. En arrestvakt tjänstgör kl. 22–07 natten till lördagar och söndagar. Övriga tider ringer man in arrestpersonal när behov uppstår. Inställelsetiden för en arrestvakt är 60 minuter. En arrestvakt kan ensam öppna celldörren för tillsyn eller för att släppa ut den intagne till toaletten. Arrestvakterna är obeväpnade men bär larm.

Enligt avtalet ska arrestvakterna vara väktarutbildade med minst ett års tjänstgöringserfarenhet som väktare eller arrestvakt. Arrestvakterna ska även ha genomgått en särskild arrestantbevakningsutbildning (24 timmar) genom Polismyndighetens försorg.

I samtal med stationsbefälet kom det fram att man inte kontrollerar arrestvakternas kunskaper. Stationsbefälet framhöll dock att arresten Strömstad ofta bemannas av samma arrestvakt och att denne är erfaren. Polisen har vid flera tillfällen rapporterat avvikelser när en arrestvakt uteblivit eller kommit sent, vilket inneburit att polispatrullen har behövt stanna kvar i arresten under en längre tid.

Personalens synpunkter

I samtal med polispersonalen kom det fram att de önskade utökad bemanning i arresten. Den nuvarande bemanningen medför att de generellt sett är mer restriktiva med att göra befogade ingripanden, framför allt vad gäller berusade personer. Vidare framfördes att den ingripande polispatrullen får ta ett stort ansvar för hanteringen av personer som grips utanför kontorstid och att det får konsekvenser för det polisiära arbetet i stort. Som exempel angavs situationen när en LOB-omhändertagen måste transporteras till arresten i Uddevalla för förmansprövning. Poliserna i yttre tjänst uppgav att de känner sig ensamma i sin yrkesutövning.

Ankomsten till arresten

Förmansprövning och avvisitering

Under kontorstid är det stationsbefälet som på plats i arrestintaget fattar beslut om insättning i en cell av gripna. Alla intagna som anhålls transporteras inom några timmar till arresten i Uddevalla.

Under övrig tid kontaktar den ingripande polispatrullen det inre befälet i Uddevalla för en prövning av gripandet. Vid inspektion av arresten Uddevalla den 31 augusti och 1 september 2016 (dnr 4771-2016) uppgav ett inre befäl att han fått en avrapportering om ett gripande av en polispatrull först efter det de hållit ett förhör enligt 24 kap. 8 § rättegångsbalken. Han uppgav också att han i samband med ett gripande brukar uppmana polispatrullen att köra den gripne till arresten i Uddevalla för avrapportering.

Under kontorstid är det stationsbefälet som på plats i arrestintaget gör förmansprövningen av LOB-omhändertagna. Under övrig tid har förmanprövningen delegerats till en polis med minst sex års tjänstgöring i yttre tjänst i Strömstad. En befattningshavare som själv varit med vid ett LOB-omhändertagande får inte göra förmansprövningen i samma ärende. Om det inte finns någon behörig personal i tjänst i Strömstad som kan göra förmansprövningen måste den ingripande polispatrullen köra den omhändertagne till Uddevalla (nio mil) innan förmansprövning kan ske.

Stationsbefälet uppgav att en möjlighet till förmansprövning på distans ska införas under hösten eller till årsskiftet 2016/17. Förmansprövningen kommer då alltid att göras av en förundersökningsledare i Uddevalla via videolänk.

Avvisiteringar utförs av den ingripande polispatrullen och av ansvarigt befäl. Intagna kvinnor avvisiteras av kvinnlig polis i det toalettrum som finns i anslutning till arrestintaget.

Inskrivning och säkerhetsbedömning

Enligt Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisarrest ska en säkerhetsbedömning göras av varje person som tas in i arrest (1 kap. 6 §, PMFS 2015:7, FAP 102-1). Bedömningen ska genomföras så snart som möjligt efter intagningen och den ska dokumenteras.

Under kontorstid är det stationsbefälet som gör säkerhetsbedömningen. De intagna tillfrågas alltid om sjukdomar i samband med inskrivningen. Vid behov fattas ett beslut om tätare tillsynsfrekvens, t.ex. för en person med diabetes eller epilepsi eller för en mycket berusad LOB-omhändertagen. Säkerhetsbedömningen och tillsynsfrekvensen dokumenteras på Polismyndighetens säkerhetsbedömningsblankett.

Under övrig tid gör den ingripande polispatrullen säkerhetsbedömningen i de fall den frihetsberövade tas med till polisstationen i Strömstad för förhör.

Tillsyn

I arresten finns det inte någon skriftlig rutin för tillsyn av gripna och anhållna, men enligt stationsbefälet ses de normalt till en gång var eller varannan timme genom glasrutan på celldörren. Stationsbefälet hänvisade till ett förslag till en handbok för arrestverksamhet som tagits fram av Polismyndigheten.

Tillsyn av LOB-omhändertagna utförs normalt var femtonde minut genom att arrestvakten tittar genom glasrutan på celldörren. Om det är svårt att avgöra tillståndet på den intagne går arrestvakten in i cellen. Att tillsyn utförts dokumenteras på en tillsynsrapport som finns tejpad på celldörren. Den som utfört tillsynen anger tidpunkt och kryssar i fält utifrån bl.a. den intagnes position (t.ex. om han eller hon ligger på rygg, mage eller sidan, sitter eller står) eller om den intagne varit på toaletten, besökt rastgården eller har fått medicin.

Uppgifter från personalen

Vid ingripanden utanför kontorstid kontaktar den ingripande polispatrullen stationsbefälet i Uddevalla som fastställer gripandet efter en kort föredragning av polispatrullen. Ett förhör enligt 24 kap. 8 § rättegångsbalken hålls av polispatrullen i polisbilen eller i polisarresten. För det fall den gripne förs till arresten görs inte någon förmansprövning eller säkerhetsbedömning. Efter förhöret kontaktas åklagare för ställningstagande till om den gripne ska anhållas eller frigges. Med detta arbets sätt försöker man säkerställa anhållandet så att ingen gripen person ska transporteras till Uddevalla i onödan. Personalen framförde att förhören enligt 24 kap. 8 § rättegångsbalken borde hållas av mer erfaren personal och inte av den ingripande polispatrullen.

Personalen lyfte också de problem som kan uppstå för en LOB-omhändertagen som transporteras till Uddevalla för förmansprövning. Den omhändertagne behöver senare ta sig tillbaka från Uddevalla till Strömstad, och det förekommer att förmansprövningen i Uddevalla resulterar i att den omhändertagne inte tas in i arresten p.g.a. att han eller hon har hunnit nyktra till.

I samtalen med personalen kom det även fram att det under de senaste åren har varit svårt för poliserna att veta vad som gäller vid bl.a. förmansprövningen. Man framhöll dock att kontakterna med polisarresten i Uddevalla fungerar bra och att det händer att en polispatrull från Uddevalla möter upp polispatrullen halvvägs till Uddevalla för att transportera den omhändertagne vidare.

Vid granskningen av omhändertagandeblad noterade JO:s medarbetare att LOB-omhändertagna generellt sett blivit frigivna inom några timmar.

Information om rättigheter och rutiner*Skriftlig och muntlig information*

Det finns inte någon rutin för vilken information som ska lämnas till de intagna, vem som är ansvarig för att den lämnas, när och hur den ska lämnas eller hur det ska dokumenteras att den har lämnats.

I samtalen med personalen kom det fram att det oftast är den ingripande polispatrullen som lämnar muntlig information om rättigheter till gripna och anhållna, och att de använder telefontolk vid behov. Det dokumenteras dock inte att informationen har lämnats.

I anhållningscellerna fanns det informationsblad som togs fram 2008 ("Information till dig som är misstänkt för brott och därför har berövats friheten") tejpats på insidan av celldörren.

LOB-omhändertagna får inte någon skriftlig information men de får normalt muntlig information om varför de omhändertagits i samband med att de frigges. Det dokumenteras dock inte att informationen har lämnats.

Information i samband med anhållande

Den polis som har haft kontakt med åklagaren informerar den intagne om anhållningsbeslutet och det dokumenteras att det har skett. Den intagne får dock inte någon närmare information om vad beslutet innebär.

Beslut om restriktioner

En person som blir anhållen får inte någon information om restriktioner av poliserna i Strömstad, utan den informationen lämnar befälen i Uddevalla.

Underrättelse till närstående

Enligt stationsbefälet tillfrågas inte de intagna om de vill att någon närstående ska underrättas om var de befinner sig. Det finns inte heller någon rutin som anger att det ska ske.

När en underårig blir omhändertagen försöker man i möjligast mån få kontakt med vårdnadshavarna eller, som en sista utväg, socialjouren. Om den omhändertagne är över 15 år kan han eller hon i undantagsfall bli placerad i en cell i väntan på att bli hämtad.

Underrättelse till konsulat m.m. när utländska medborgare frihetsberövats

När en utländsk medborgare har frihetsberövats ska hemlandets konsulat underrättas om den intagne begär det (se 1 § lagen om underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten). Befälen i Uddevalla underrättar konsulat när utländska medborgare har frihetsberövats.

Hälso- och sjukvård

Lokalpolisområde Västra Fyrbodals har inte något avtal med jourläkare. Vårdcentralen i Strömstad är öppen dagtid och är bemannad med en stafettläkare och en undersköterska. En ambulans kan tillkallas via 112 för bedömning av om t.ex. personer som är kraftigt berusade eller som klagat över krämpor kan sättas in i arrest. En ambulans kan också tillkallas för bedömning av frågor som rör diabetes. Det närmaste akutsjukhuset ligger i Kalsnes, Sarpsborg, i Norge (4 mil från Strömstad). Svenska ambulanser kör vid behov de intagna till Kalsnes eller till Norra Älvsborgs länsjukhus (NÄL) i Trollhättan. NÄL tar dock inte emot berusade personer.

De poliser som har delegation att fatta beslut om insättning i arresten Strömstad har grundläggande kunskaper i hälso- och sjukvård, samt utbildning i livräddning och hjärt- och lungräddning.

Det finns inte någon rutin för hanteringen av läkemedel i arresten. Stationsbefälet, eller den personal som för tillfället finns i arresten, ansvarar för en bedömning av de intagnas medhavda läkemedel. Den intagne får alltid tillgång till de medhavda läkemedel som han eller hon har recept på förutsatt att det inte finns skäl att misstänka att det är annat innehåll i medicinburken.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser m.m. från inspektionen.

Johan Hilding bekräftade att polispatrullen får ta ett stort ansvar när ingripanden sker utanför kontorstid och att en insättning i cell i Strömstad i sådana fall sker utan att det görs någon regelrätt förmansprövning. Den ingripande polispatrullen har hållit förhör enligt 24 kap. 8 § rättegångsbalken under minst 15 års tid.

Kompletterande uppgifter efter inspektionen

Vid ett telefonsamtal den 28 april 2017 uppgav stationsbefälet Johan Hilding att förmansprövning på distans ännu inte har införts i arresten Strömstad. Distansprövning förväntas införas till sommaren.

Vid protokollet

Ellen Ringqvist

Justeras den 10 maj 2017

Gunilla Bergerén

Uttalande

Jag har tagit del av protokollet, som föranleder följande uttalanden från min sida.

Information om rättigheter

Av 2 § häktesförordningen följer att varje intagen ska informeras om verkställighetens innebörd i anslutning till att han eller hon tas in i arrest, på ett språk som han eller hon förstår. I Polismyndighetens föreskrifter (PMFS 2015:7, FAP 102-1) anges att alla som tas in i en arrest som huvudregel ska få skriftlig information om sina rättigheter och skyldigheter samt att det ska dokumenteras att informationen har lämnats (1 kap. 4 §).

I ett beslut om information om rättigheter och verkställighetens innebörd till intagna i polisarrest den 18 juni 2014 (JO 2014/15 s. 104, dnr 2572-2013) betonade jag bl.a. angelägenheten av att det införs rutiner som innebär att intagna får del av information om sina rättigheter och verkställighetens innebörd på ett rättssäkert sätt. I detta ligger bl.a. att personer som är frihetsberövade oavsett grunden för frihetsberövandet får tillgång till information om sina rättigheter, också i skriftlig form, på ett språk som de förstår, i så nära anslutning till frihetsberövandet som möjligt. Jag påtalade också vikten av att dokumentera vidtagna åtgärder, bl.a. från kontroll- och rättssäkerhetssynpunkt.

Det framgår av protokollet att det inte finns någon rutin för att lämna information om rättigheter till de intagna som är gripna, att sådan informationen oftast lämnas muntligt, och att det i efterhand inte går att kontrollera att informationen har lämnats. Vidare framgår att LOB-omhändertagna inte får någon skriftlig information. Jag vill därför återigen påminna Polismyndigheten om skyldigheten att informera alla som tas in i arrest om sina rättigheter och att det av ovan nämnda föreskrifter numera uttryckligen framgår att informationen som huvudregel ska lämnas skriftligt.

Av 12 § förundersökningskungörelsen framgår att den som skäligen misstänks för brott i normalfallet bl.a. ska underrättas om sin rätt att anlita biträde av försvarare, rätt att få information om förändringar av misstanken och till viss del ta del av utredningsmaterial, rätt att vid behov biträdas av tolk och rätt att inte behöva yttra sig över misstanken.

Det framgår av protokollet att den ingripande polispatrullen ofta håller ett s.k. anhöllningsförhör (24 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken) i polisbilen. Jag förutsätter att information i enlighet med 12 § förundersökningskungörelsen lämnas och att det dokumenteras att det har skett.

Förmansprövning

Det har kommit fram att det förekommer att man tar in personer i arresten Strömstad utan att det görs någon förmansprövning. Förmansprövningen är en viktig rättssäkerhetsgaranti för den omhändertagne och det är inte acceptabelt att den helt

uteblir. Det är därför olyckligt att någon möjlighet att genomföra förmansprövning på distans ännu inte införts.

Det finns skäl att även fortsättningsvis följa upp vilka åtgärder som vidtas för att komma till rätta med bristerna avseende förmansprövningen. Polismyndigheten ska därför senast den 1 september 2017 komma in till JO med en redovisning av vilka åtgärder som man har vidtagit för att säkerställa att en förmansprövning alltid sker när en frihetsberövad tas in i arresten Strömstad.

Underrättelse till närstående

Vid inspektionen kom det fram att de intagna inte tillfrågas om de vill att någon närstående ska underrättas om frihetsberövandet och att det inte heller finns någon rutin som anger att detta ska göras. Jag vill därför erinra om de skyldigheter som gäller i fråga om underrättelse till intagnas närstående (se 24 kap. 21 a § rättegångsbalken, 17 a § polislagen och 3 § häktesförordningen samt bl.a. ärendena JO 2012/13 s. 165, dnr 3682-2011, och JO 2013/14 s. 222, dnr 2293-2012). Det finns även anledning att erinra om dokumentationskravet i Polismyndighetens tidigare nämnda föreskrifter. Jag förutsätter att man från polisens sida vidtar åtgärder för att komma till rätta också med dessa brister.

Dubbelbeläggning

Jag har tagit del av uppgiften om att det förekommer dubbelbeläggning i celler. Dubbelbeläggning innebär en ökad risk för den frihetsberövades säkerhet och hälsa och det finns därför skäl för mig att återkomma i frågan.

Hälso- och sjukvård

Av 5 kap. 1 § häkteslagen följer att en intagen som behöver hälso- och sjukvård ska undersökas av en läkare. En läkare ska också tillkallas om en intagen begär det och det inte är uppenbart att en sådan undersökning inte behövs. Enligt 15 § häktesförordningen ska varje förvaringslokal ha tillgång till en legitimerad läkare och personal med lämplig sjukvårdsutbildning.

Av protokollet framgår att arresten Strömstad inte har något jourläkaravtal utan är hänvisade till att i vart fall utanför kontorstid ringa efter en ambulans, alternativt transportera de intagna till närmaste sjukhus, för att få en medicinsk bedömning av deras hälsotillstånd. Jag kan konstatera att de frihetsberövades tillgång till hälso- och sjukvård i arrester har olika lösningar inom Polismyndigheten. Jag kommer därför att fortsatt följa frågan.

Frihetsberövades integritet

Under inspektionen uppmärksammades att de personer som förs till arresten är fullt synliga för boende i grannfastigheterna. Detta är givetvis otillfredsställande. Det är Polismyndighetens uppgift att säkerställa att de intagnas sekretess- och integritetsskydd tillgodoses.

I övrigt föranleder protokollet inte några uttalanden från min sida.

11 maj 2017

Cecilia Renfors